

УДК 347.73(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.15>

ОЛЬГА ПЕТРІВНА ГЕТМАНЕЦЬ,

доктор юридичних наук, професор,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра правового забезпечення підприємницької
діяльності та фінансової безпеки;

 <https://orcid.org/0000-0003-4826-5799>,
e-mail: olga.getmanec12@gmail.com;

ДАР'Я ВІКТОРІВНА КОРОБЦОВА,

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра правового забезпечення підприємницької
діяльності та фінансової безпеки;

 <https://orcid.org/0000-0003-2571-8433>,
e-mail: korobczovad@gmail.com

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЧИННИК ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено сутність, місце та значення фінансової безпеки як умови забезпечення воєнної безпеки. Проаналізовано складові системи воєнної безпеки та вплив фінансової системи на їхнє функціонування. Запропоновано авторську дефініцію поняття «фінансова безпека» й елементи системи фінансової безпеки держави. Розглянуто виклики та загрози фінансовій системі держави в умовах воєнного стану та завдання щодо забезпечення її стійкості, незламності й ефективного функціонування. З'ясовано інституціональні, інструментальні та функціональні складові фінансової безпеки. Звернено увагу на потребу реформування системи органів державного фінансового контролю та вдосконалення правових засад проведення моніторингу публічних фінансових ресурсів. Наголошено на потребі законодавчого врегулювання відносин з обігу публічних фінансових ресурсів та обґрунтовано шляхи їх спрямування на актуальні завдання щодо забезпечення воєнної безпеки.

Ключові слова: фінансова система, стан фінансової безпеки, воєнна безпека, фінансовий захист, виклики фінансової безпеки, правовий захист, складові фінансової безпеки, фінансовий контроль.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Дослідження сутності фінансової безпеки країни в умовах збройної агресії, що нав'язали Україні, наштовхується на низку проблем, пов'язаних із зовнішніми загрозами та їхніми наслідками. Захист суверенітету, територіальної цілісності, демократії, прав і свобод громадян залежить від комплексу заходів із всеохоплюючої оборони країни, що спирається на здатність сил оборони країни, національної економіки, інфраструктури та суспільства протистояти та відновлюватися. Фінансова система забезпечує відтворення всіх галузей народного господарства та надає оборонним заходам потужності. Отже, стійкість, надійність і ефективність функціонування фінансової системи є обов'язковою умовою обороноздатності країни. Із цього складається взаємозалежність воєнної та фінансової безпеки. Цей висновок підтверджується Стратегією воєнної безпеки, в якій вказується, що потреба всеохоплюючої оборони

України передбачає «адаптивне до змін безпекового середовища та збалансоване з можливостями держави використання людського капіталу, інформаційних, матеріальних, фінансових ресурсів України»¹. Здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне протистояння загрозам та викликам, що породжує екзистенційна воєнна загроза, а також дотримання фінансової стійкості, а головне функціональне призначення щодо фінансування оборони – основна функція фінансової безпеки в системі воєнної безпеки. З огляду на це потребує обґрунтування поняття «фінансова безпека», визначення її місця та завдань у системі воєнної безпеки.

¹ Стратегія воєнної безпеки України : затв. Указом Президента України від 25.03.2021 № 121/2021 // Президент України : офіц. сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення: 10.02.2023).

Окремим аспектом дослідження впливу фінансової безпеки на воєнну безпеку є виклики та загрози, небезпечні для фінансової системи держави, та засоби їх запобігання й усунення. У Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженій Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. (далі – Стратегія ЕБ), стан фінансової безпеки країни упродовж останніх 10 років оцінювався як незадовільний (при середньому значенні оцінки стану фінансової безпеки за цей період на рівні 42 % від оптимального рівня)¹. Вказуються такі негативні фактори впливу на стан фінансової системи: постійний дефіцит державного бюджету та пов'язане з ним суттєве боргове навантаження, недостатній розвиток довгострокового інвестиційного кредитування економіки та фондового ринку, зростання економічної злочинності, низька фінансова культура в суспільстві. Однак стан фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану потерпає від таких явищ та чинників, які ускладнюють фінансове забезпечення обороноздатності і потребують визначення пріоритетів у державному регулюванні обігу фінансових ресурсів з метою їх ефективного використання.

У чинній Стратегії воєнної безпеки України за масштабами можливих наслідків, у контексті воєнної безпеки, загрози визначаються як глобальні, регіональні і національні². Проте враховуючи, що вказаний документ було прийнято ще до початку введення воєнного стану в Україні, доцільним є розгляд ознак безпеки на державному рівні, тобто на макrorівні національної економіки, що охоплює систему державних фінансів. Як зазначається в роботі В. Васенко (2013, с. 15), загрози фінансовій безпеці України – це сукупність реальних чи потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів у фінансовій сфері. Загрози ускладнюють саморегуляцію економіки та реалізацію фінансових інтересів, спричиняють вихід фінансових показників за межі їх поро-

гових значень. Завданнями держави є виявлення загроз, визначення рівня їх небезпеки, реалізація адекватних заходів щодо запобігання та усунення, а також негативних наслідків їх впливу.

Слід враховувати, що фінансова безпека – це складне, багаторівневе та функціональне утворення, яке є підсистемою національної, економічної та воєнної безпеки і має складові власних підсистем, які залежно від об'єкта розгляду характеризують особливості забезпечення його фінансової безпеки. Існують різні підходи в економічній науці до визначення складових фінансової безпеки, проте відповідно до чинних нормативно-правих актів, що регулюють фінансові відносини у сфері оборони країни, можливо визначити важливі підсистеми, а саме: бюджетну, банківську, грошово-кредитну, валютну та фондового ринку. Слід зазначити, що різноманітні думки науковців щодо елементів фінансової безпеки залежать від об'єкта розгляду. Особливе значення фінансів у розвитку держави, забезпеченні стабільності її господарювання та захисті національних інтересів зумовлює виняткову роль фінансової безпеки як умови воєнної безпеки країни. Важливим є і те, що елементи підсистем системи фінансової безпеки суттєво впливають на інші ланки національної безпеки, виступають істотними ознаками, що відрізняють фінансову безпеку від інших підсистем.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Метою статті є науковий аналіз фінансової безпеки як категоріальної інституції, що має суттєвий вплив на забезпечення обороноздатності країни, та обґрунтування актуальних завдань з її організаційно-правового забезпечення на рівні держави. *Завдання* дослідження полягають у вирішенні питань, пов'язаних із правовим захистом фінансової системи держави в умовах воєнної небезпеки, що потребує аналізу та виокремлення нагальних ризиків і загроз фінансовій системі України, а також у дослідженні повноважень органів фінансового контролю як державних органів влади з повноваженнями щодо захисту фінансових інтересів держави. Вирішення цих завдань дозволить сформулювати пропозиції для реалізації правового захисту у сфері фінансової безпеки в умовах воєнного стану.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Методологічний підхід до визначення поняття «фінансова безпека» спирається на формально-догматичний метод пізнання, завданням якого є виявлення та вивчення явищ, що характеризують предмет дослідження всебічно й об'єктивно, посилаючись на аналіз чинного

¹ Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : затв. Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021 // База (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021> (дата звернення: 10.02.2023).

² Стратегія воєнної безпеки України : затв. Указом Президента України від 25.03.2021 № 121/2021 // Президент України : офіц. сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення: 10.02.2023).

законодавства, наукові розробки та практичну діяльність. Отже, опис та аналіз наявних фінансово-правових норм, що регламентують заходи з попередження та подолання загроз фінансовій системі держави, як інструментів захисту, а також обробка та вивчення інших матеріалів, що характеризують правове регулювання забезпечення безпекового середовища у воєнний час, дають методологічні підстави для характеристики фінансової безпеки.

У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові теоретичні методи: системний аналіз – спрямований на ідентифікацію об'єкта і предмета дослідження, а саме державні фінанси; абстрактно-логічний – для науково обґрунтованих узагальнень і висновків щодо проблем правового регулювання фінансової безпеки як чинника впливу на воєнну безпеку та визначення фінансових заходів безпеки як заходів захисту інтересів людини та держави.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Законодавчого визначення поняття «фінансова безпека» не існує, проте ретельно розглядалися науковцями її сутність і місце в системі національної безпеки, а також її роль як складової підсистеми економічної безпеки. Отже, фінансова безпека досліджується як правова, як економічна категорія та як категорія соціології та політології. Типові ознаки фінансової безпеки характеризуються залежно від завдань дослідження. Наприклад, Д. Коробцова (2022, с. 142) аналізує фінансову безпеку із правових позицій і визначає її як здатність фінансової системи протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам і забезпечувати в процесі функціонування захист національних фінансових інтересів на всіх рівнях господарювання. Детальний розгляд сутності визначень фінансової безпеки та аналіз її складових як правової категорії містяться у праці О. Гетманець (2020, с. 222).

Трактування сутності фінансової безпеки та формулювання дефініції з позицій економічної науки викладено у статті В. М. Третяка та Т. М. Гордієнка (2010), які наводять численні визначення вказаної категорії, що містяться в економічних працях, зокрема як:

- стану економіки й економічного механізму;
- комплексу заходів із забезпечення розвитку економіки;
- стану захищеності економічних та життєвих інтересів;
- складової національної безпеки;
- стабільності та якості життєдіяльності суспільства;
- стану державної влади країни;

– незалежності країни й економічної політики.

Отже, розкриття сутності фінансової безпеки пов'язане зі станом економічного розвитку і здатністю матеріального виробництва забезпечити захист фінансових інтересів держави в екстремальних умовах.

Цілком слушним є зауваження О. Ладюк (2016) щодо складності визначення ознак і структурних складових фінансової безпеки як економічної категорії, оскільки ознаки фінансової безпеки більш точно можливо визначити залежно від рівня розгляду – макроекономічного, мікроекономічного, регіонального або рівня підприємця (Соломіна, 2018) тощо.

Теоретичне обґрунтування сутності фінансової безпеки знаходимо у працях М. Єрмошенка (2001), який зазначає, що фінансова безпека – це стан фінансової сфери держави, що характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарства та населення і в цілому ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток. Цікавим є погляд Г. Шиназі (2004), який визначає фінансову безпеку як «категорію, що характеризується ознакою безперервності в часі: вона може лише видозмінюватися як похідна сукупності всіх елементів категорії фінанси».

Типовими є підходи до визначення фінансової безпеки як стану захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз фінансової системи на всіх рівнях фінансових відносин, з одного боку, а з другого – як здатність її до розвитку (Міронов, Петько, 2013).

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що такі риси фінансової безпеки, як здатність до захисту, розвитку фінансової системи або протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам, хоча і описують це явище, проте також характеризують і такі явища, як фінансовий захист або розвиток фінансової системи, що може спричинити їх ототожнення.

З метою визначення характерних ознак фінансової безпеки як полігамної категорії сучасної науки та враховуючи думки науковців, пропонуємо дослідити їх з позицій:

- а) функціонального підходу як стану фінансів;
- б) інституціонального підходу як завдання уповноважених суб'єктів із забезпечення організації стійкого розвитку фінансової системи,

задоволення фінансових інтересів суб'єктів фінансових відносин;

в) інструментального підходу як складові фінансової системи, що її забезпечують, тобто грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної та фондової систем;

г) нормативно-правового регламентування. Фінансова безпека повинна будуватися таким чином, щоб функціонування фінансової системи спиралося на правові норми, які: по-перше, визначають умови використання фінансових потоків за цільовим призначенням, їх контроль та відповідальність за порушення законодавства; по-друге, запобігають фінансовим правопорушенням і злочинам та карають за них. Сутність фінансової безпеки характеризують правові засади, які визначають стандарти економічного розвитку, зокрема фінансові, та їх дотримання;

г) економічного розвитку та здатності до саморегулювання й відновлення національного господарства. Фінансова безпека – це рівень незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, дестабілізуючих факторів, які становлять загрозу фінансовій безпеці.

Наведені визначення характеризують сутність фінансової безпеки всебічно і спираються на всі її складові. Важливо враховувати ті ознаки фінансової безпеки, які характеризують безпекове середовище в будь-якій сфері суспільства (Getmanets et al., 2022, p. 332). Стратегія ЕБ визначає *стан, виклики та загрози* як ключові елементи, що характеризують фінансову безпеку, як й інші види національної безпеки.

Характеристику стану фінансової безпеки, як вважають дослідники, слід проводити через розгляд її складових, а саме через «узагальнюючий якісний стан функціонування фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, умов, правил та інструментів їх регулювання, що забезпечують ефективне функціонування національної економічної системи та її захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз» (Лисяк, Полужна, 2015). Слід враховувати, що саме виклики та загрози мають суттєвий вплив на стан дослідженого явища, що потребує аналізу їх сутності та вагомості впливу на фінансову систему держави.

Загрозами національній безпеці України законодавець визначає явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити

реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України¹. Українською небезпечною зовнішньою загрозою є війна, що, на жаль, триває, а внутрішні загрози, визначені Стратегією ЕБ, сьогодні є її наслідком. Враховуючи воєнний стан країни та важливість усунення загроз її фінансовій системі, можна визначити вразливі складові, що впливають на обіг публічних фінансових ресурсів і, як наслідок, забезпечують державне фінансування обороноздатності країни.

У фінансовій системі країни її здатність протистояти загрозам та викликам, забезпечувати стійкість розвитку національної економіки у воєнний час залежить від стану платіжно-розрахункової системи та від дотримання основних фінансово-економічних параметрів, а також від здатності нейтралізувати шкідливий вплив загроз, пов'язаних із руйнуванням виробничої бази, міграцією трудових ресурсів, відтоком фінансів на обороноздатність країни, та вирішувати завдання із захисту цивільного населення.

Слід враховувати думку науковців щодо фінансової безпеки як складного та багаторівневого утворення, що є підсистемою національної й економічної безпеки і має складові елементи власних підсистем, які залежно від об'єкта розгляду характеризують особливості забезпечення фінансової безпеки (Виклюк, 2012).

Отже, виклики та загрози у сфері обігу державних фінансів як складової фінансової безпеки, що мають вплив на забезпечення обороноздатності країни, можна поділити за функціональним призначенням державних фондів:

1) у бюджетному процесі:

– суттєвий обсяг дефіциту державного бюджету, що перевищує визначений Бюджетним кодексом України тривідсотковий прогностичний номінальний обсяг валового внутрішнього продукту України на відповідний рік, що за фактичної відсутності неборгових джерел його фінансування спричиняє зростання державного боргу та відповідного навантаження на державний бюджет;

– низька інституційна спроможність розпорядників бюджетних коштів, а саме: розробляти плани діяльності більш як на один рік, обмежені зв'язки між бюджетним плануванням та пріоритетними напрямками розвитку держави тощо;

¹ Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 10.02.2023).

– за державними доходами – втрата доходів бюджету внаслідок поширених схем ухилення від оподаткування та розмивання бази оподаткування через пошкодження майна та підприємств;

– за державними видатками – диспропорційність у розподілі фінансових ресурсів між обороною та розвитком, що звужує можливості обсягів виробництва;

2) у банківській системі:

– недостатній розвиток довгострокового кредитування внаслідок нестійкості банківської системи;

– значна частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків, зокрема державного сектора;

– недостатній рівень фінансової інклюзії;

– невирішені питання активів та фінансових зобов'язань на тимчасово окупованих територіях;

3) у грошово-кредитній системі:

– шахрайство з фінансовими ресурсами та кредитами;

– високий рівень облікової ставки та нераціональне використання сучасних форм кредитування;

– неефективне використання природних ресурсів, широке застосування екологічно шкідливих технологій та нераціональне використання земельних ресурсів, трудова міграція тощо;

4) у валютній системі:

– ризик, пов'язаний з одноосібним регулятором – НБУ, тощо;

5) на фондовому ринку:

– низький рівень ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів разом із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку;

6) недостатня фінансова спроможність особи (низькі показники рівня життя) та недосконала застаріла система пенсійного забезпечення тощо.

Визначені загрози у сфері фінансової безпеки, які вважають внутрішніми і які породжені воєнним станом, можна продовжити, проте їх урахування дає додатковий фінансовий ресурс, що спрямовується на заходи оборони та відновлення країни.

За рівнем формування економічних відносин об'єктами національної фінансової безпеки є держава, суспільство, регіони, господарства, підприємства, підприємці, сім'ї та окремі громадяни. Водночас держава є не тільки об'єктом, а й основним суб'єктом національної фінансової безпеки і здійснює свої функції в цій сфері через органи законодавчої,

виконавчої та судової гілок влади, а також, що є характерною ознакою фінансової безпеки, за допомогою спеціально створених та уповноважених органів влади – органів державного фінансового контролю, боротьби з економічною злочинністю, протидії корупції (наприклад, Бюро економічної безпеки). Це не виключає участі громадян та їх об'єднань у підтримці фінансової безпеки, але потребує від громадян не лише активної життєвої позиції, а й відповідних економічних знань, фінансової грамотності.

Фінансова безпека як складова економічної та воєнної безпеки так само є підсистемою національної безпеки. Формування та розвиток теорії національної безпеки містяться в роботі В. Смолянюка (2021, с. 180), який доходить висновку про потребу розширеного розуміння значення національної безпеки. Вчений пропонує враховувати, що «формула “держава – національні інтереси – національна безпека як стан їхньої захищеності” доповнилася формулою “громадянське суспільство – національні цінності – національна безпека як стан їхньої захищеності”».

Враховуючи важливість забезпечення стійкості й ефективності фінансової системи для держави, що перебуває в обороні, можна сформулювати таку дефініцію.

Фінансова безпека держави – це сталий стан національної фінансової системи, здатний протистояти загрозам і викликам та забезпечувати функціонування галузей народного господарства (Reznik et al., 2020).

Створення безпекового середовища у сфері обігу державних фінансів як складової національної безпеки залежить від багатьох факторів. На думку В. Михайлюка (2014), це діяльність уповноважених осіб, фінансових агентів, яка спрямована на запобігання загрозам фінансовій безпеці або їх мінімізацію і на захист національних інтересів. Отже, вчений вважає, що метою забезпечення фінансової безпеки держави є дотримання національних фінансових інтересів – життєво важливих економічних та фінансових цінностей української держави як носія суверенітету, визначальних фінансових потреб народу та держави, реалізація яких гарантує фінансову незалежність і прогресивний розвиток України. Ми поділяємо цю думку, однак все ж таки потребує уточнення позиція науковця щодо фінансових агентів, а також фінансових цінностей як мети фінансової безпеки.

Вагомого значення для налагодження фінансової безпеки у воєнний час та в післявоєнний період набуває вирішення таких завдань:

а) у *бюджетній безпеці* шляхом:

- вжиття головними розпорядниками коштів державного бюджету заходів щодо підвищення ефективності планування своєї діяльності відповідно до пріоритетних напрямів оборони та розвитку держави з урахуванням бюджетних показників на середньостроковий період та пріоритетів фінансування;

- поступового скорочення дефіциту державного бюджету та зміцнення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями та фондами щодо фінансової підтримки доходної частини;

- збалансованого та прозорого формування доходів та видатків бюджетів тощо;

б) у *банківській безпеці* шляхом:

- стимулювання банківського сектора спрямовувати кредитні кошти насамперед на розвиток реального сектора економіки та зменшення рівня непрацюючих кредитів, а також підвищення стійкості банківської системи;

в) у *грошово-кредитній безпеці* шляхом:

- зниження вартості позикових коштів для потреб держави (через оптимальне узгодження грошово-кредитної та боргової політики);

- створення умов для збільшення залучення довгострокового фондування та розширення довгострокового й інвестиційного кредитування;

г) у *безпеці фондового ринку* шляхом:

- активізації розвитку національного фондового ринку для забезпечення його ефективності та конкурентної спроможності;

- мінімізації ризиків інвестора через забезпечення ефективного правового захисту прав інвесторів на фондовому ринку;

- реформування українського страхового ринку через сприяння широкому впровадженню страхування життя, медичного та інших видів особистого страхування, законодавче посилення прав страхувальників.

Вказані завдання визначають ті сфери функціонування фінансових відносин, які сьогодні потребують оновлення і мають вагомий вплив на фінансування обороноздатності країни та її відродження.

Повна характеристика фінансової безпеки як складової воєнної безпеки має включати в себе організаційно-правові засади реалізації або інституціональну складову. З метою забезпечення фінансової безпеки держави в Україні задіяні органи влади, які мають спеціальні повноваження з попередження та усунення фінансових правопорушень і злочинів.

Система органів фінансового контролю розглядається з позицій їхньої класифікації на

зовнішні або органи влади загальної компетенції, тобто такі, для яких фінансовий контроль не є основним завданням діяльності (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи), а також спеціально створені органи фінансового контролю, які мають повноваження щодо його проведення, а саме: Рахункова палата України, Міністерство фінансів України, податкові та митні органи, Національний банк України, Державна казначейська служба України, Фонд державного майна України, Департамент з питань банкрутства, Антимонопольний комітет України, Пенсійний фонд України, Державна аудиторська служба України, Державна інспекція з контролю за цінами, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, Бюро економічної безпеки, Державна служба фінансового моніторингу та ін.

Перелік органів фінансового контролю свідчить про їхню зайву кількість та розгалуженість сфер діяльності, що відбивається на ефективності діяльності. Цілком слушним є висновок В. Піхоцького (2009, с. 186) щодо недосконалості організації фінансового контролю та розробки його методологічної бази. Отже, інституціональна складова системи державного фінансового контролю потребує реформування. Це ж стосується і його інструментальної складової, оскільки методи проведення фінансового контролю залежать від повноважень суб'єктів його здійснення.

ВИСНОВКИ. Підсумовуючи, можемо надати авторське визначення фінансової безпеки – це узгодженість і збалансованість фінансової системи, її здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам і забезпечувати в процесі функціонування захист національних фінансових інтересів на всіх рівнях господарювання. У системі воєнної безпеки фінансова безпека має вагоме значення та відіграє вирішальну роль, що пов'язано з фінансами як матеріальною складовою, від якої залежить можливість забезпечення захисту інтересів держави та громадянина і сталий розвиток фінансової системи країни. Розвиток елементів фінансової безпеки пов'язаний з розвитком і станом інших складових національної безпеки та впливає на стан воєнної безпеки.

Для реалізації правового захисту у сфері фінансової безпеки в умовах воєнного стану доцільно визначити:

- пріоритетні об'єкти фінансової системи, які вимагають захисту, характеризують стан

фінансової безпеки держави та мають вирішальний вплив на фінансову безпеку особи як вагомій цінності національної безпеки;

– обсяги та напрями фінансової підтримки як військовослужбовців, так і громадян;

– цільові орієнтири за блоками основних складових фінансової безпеки у воєнний час, а саме: доходів та витрат бюджетів, що становлять фінансові ресурси та є в розпорядженні держави для захисту її важливих життєвих інтересів, а також державної підтримки громадян щодо надання соціальних благ і послуг;

– складові державної програми соціального страхування як військовослужбовців, так і населення з урахуванням актуальних проблем, що постали з війною, та їх усуненням у післявоєнний час;

– напрями реформування системи органів державного фінансового контролю, у повноваженнях яких є інструменти забезпечення захисту фінансових інтересів, попередження фінансових правопорушень і злочинів та боротьби з ними, що є основною умовою запобігання загрозам та викликам фінансовій системі.

Визначення місця фінансової безпеки в системі воєнної безпеки потребує подальшого дослідження її організаційно-правових засад та інструментів реалізації їх повноважень. Необхідно також проводити моніторинг стану фінансової системи країни, що потребує, як визначено в Стратегії ЕБ, здійснення постійного моніторингу економічної стійкості шляхом удосконалення повноважень системи органів фінансового контролю.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Васенко В. К. Фінансова безпека держави : навч. посіб. Суми : Ярославна, 2013. 228 с.
2. Виклюк М. І. Структура фінансової безпеки регіону та характеристика її складових. *Ефективна економіка*. 2012. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1485> (дата звернення: 10.02.2023).
3. Гетманець О. П. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218–223. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.37>.
4. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави : монографія. Київ, 2001. 350 с.
5. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 141–146. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.27>.
6. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280> (дата звернення: 10.02.2023).
7. Лисяк Л. В., Полужна Я. Ю. Сучасний стан та основні проблеми фінансової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4690> (дата звернення: 10.02.2023).
8. Михайлюк В. В. Еволюція поняття фінансова безпека держави в глобальних умовах розвитку. *Ефективна економіка*. 2014. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3359> (дата звернення: 10.02.2023).
9. Міронов В., Петько В. Фінансова безпека як складова економічної безпеки України // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 29–30 груд. 2013 р.) МОН України, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Молодіжна ГО «Незалежна асоціація молоді». Переяслав-Хмельницький, 2013. URL: <https://docplayer.net/78389162-2-vitchiznyana-nauka-suchasniy-stan-aktualni-problemi-ta-perspektivi-rozvitku.html> (дата звернення: 10.02.2023).
10. Піхоцький В. Ф. Система державного фінансового контролю як інструмент соціально-економічного розвитку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 6. С. 184–190. URL: http://vlp.com.ua/files/32_22.pdf (дата звернення: 10.02.2023).
11. Смолянук В. Національна безпека незалежної України: осягнення сутності. *Політичні дослідження*. 2021. № 1. С. 163–186. DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2021-1-10>.
12. Соломіна Г. В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва : навч. посіб. Дніпро : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 234 с.
13. Третяк В. В., Гордієнко Т. М. Економічна безпека: сутність та умови формування. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 7–13. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2010/3.pdf (дата звернення: 10.02.2023).
14. Getmanets O., Bortnyk S., Melnyk S., Klochko A. Legal guaranteeing for providing financial services in Ukraine: problems and possible ways to overcome them in modern realities. *Lex Humana*. 2022. Vol. 14, No. 1. Pp. 324–336. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2316> (дата звернення: 10.02.2023).

15. Reznik O., Getmanets O., Kovalchuk A., Nastyuk V., Andriichenko N. Financial Security of the State. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. Vol. 9, No. 3. Pp. 843–852. DOI: [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3\(10\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3(10)).

16. Schinasi G. J. Defining Financial Stability. October 2004 // International Monetary Fund : сайт. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04187.pdf> (дата звернення: 10.02.2023).

Надійшла до редакції: 14.02.2023

Прийнята до опублікування: 10.03.2023

REFERENCES

1. Getmanets, O., Bortnyk, S., Melnyk, S., & Klochko, A. (2022). Legal guaranteeing for providing financial services in Ukraine: problems and possible ways to overcome them in modern realities. *Lex Humana*, 14(1), 324-336. <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2316>.

2. Hetmanets, O. P. (2020). Financial security as an object of legal regulation. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 3, 218-223. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.37>.

3. Korobtsova, D. V. (2022). Legal provision of financial security of the state in martial law. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 141-146. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.27>.

4. Ladiuk, O. D. (2016). Financial security: characteristics of components. *Efficient Economy*, 11. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280>.

5. Lysiak, L. V., & Poluzhna, Ya. Yu. (2015). The current state and main problems of the financial security of Ukraine. *Efficient Economy*, 12. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4690>.

6. Mironov, V., & Petko, V. (2013, December 29-30). *Financial security as a component of economic security of Ukraine* [Conference presentation abstract]. International Scientific and Practical Internet Conference “Problems and prospects of the development of science at the beginning of the third millennium in the CIS countries”, Pereiaslav-Khmelnyskyi, Ukraine.

7. Mykhailiuk, V. V. (2014). The evolution of the concept of financial security of the state in global conditions of development. *Efficient Economy*, 9. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3359>.

8. Pikhotskyi, V. F. (2009). The system of state financial control as a tool of socio-economic development. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University*, 6, 184-190. http://vlp.com.ua/files/32_22.pdf.

9. Reznik, O., Getmanets, O., Kovalchuk, A., Nastyuk, V., & Andriichenko, N. (2020). Financial Security of the State. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 9(3), 843-852. [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3\(10\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3(10)).

10. Schinasi, G. J. (2004). *Defining Financial Stability*. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04187.pdf>.

11. Smolianiuk, V. (2021). National security of independent Ukraine: comprehension of the essence. *Political Studies*, 1, 160-183. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2021-1-10>.

12. Solomina, H. V. (2018). *Ensuring the financial and economic security of entrepreneurship: training manual*. Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.

13. Tretiak, V. V., & Hordiienko, T. M. (2010). Economic security: essence and conditions of formation. *Ekonomika ta derzhava*, 1, 7-13. http://www.economy.in.ua/pdf/1_2010/3.pdf.

14. Vasenko, V. K. (2013). *Financial security of the state*. Yaroslava.

15. Vykliuk, M. I. (2012). The structure of the financial security of the region and the characteristics of its components. *Efficient Economy*, 10. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1485>.

16. Yermoshenko, M. M. (2001). *Financial security of the state*. Kyiv.

Received the editorial office: 14 February 2023

Accepted for publication: 10 March 2023

ОЛЬГА ПЕТРОВНА ГЕТМАНЕЦ,

*доктор юридических наук, профессор,
Харьковский национальный университет внутренних дел,
кафедра правового обеспечения предпринимательской
деятельности и финансовой безопасности;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4826-5799>,
e-mail: olga.getmanec12@gmail.com;*

ДАРЬЯ ВИКТОРОВНА КОРОБЦОВА,

*кандидат юридических наук, доцент,
Харьковский национальный университет внутренних дел,
кафедра правового обеспечения предпринимательской
деятельности и финансовой безопасности;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2571-8433>,
e-mail: korobczovad@gmail.com*

ФИНАНСОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК ФАКТОР ВОЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Исследованы сущность, место и значение финансовой безопасности как условия обеспечения военной безопасности. Проанализированы составляющие системы военной безопасности и влияние финансовой системы на их функционирование. Предложено авторское определение термина «финансовая безопасность» и элементов системы финансовой безопасности государства. Рассмотрены вызовы и угрозы состоянию финансовой системы государства в условиях военного положения и задачи обеспечения его устойчивости, несокрушимости и эффективного функционирования. Установлены институциональные, инструментальные и функциональные составляющие финансовой безопасности. Указано на необходимость реформирования системы органов государственного финансового контроля и усовершенствования правовых основ проведения мониторинга публичных финансовых ресурсов. Доказана необходимость законодательного урегулирования отношений по обращению публичных финансовых ресурсов и обоснованы пути их направления на актуальные задачи обеспечения военной безопасности.

Ключевые слова: *финансовая система, состояние финансовой безопасности, военная безопасность, финансовая защита, вызовы финансовой безопасности, правовая защита, составляющие финансовой безопасности, финансовый контроль.*

OLGA PETRIVNA GETMANETS,

*Doctor of Law, Professor,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Legal Support of Economic Activity;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4826-5799>,
e-mail: olga.getmanec12@gmail.com;*

DARIA VIKTORIVNA KOROBTSOVA,

*Candidate of Law, Associate Professor,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Legal Support of Economic Activity;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2571-8433>,
e-mail: korobczovad@gmail.com*

FINANCIAL SECURITY AS A FACTOR OF MILITARY SECURITY

Considering that ensuring the stability, reliability and efficiency of the financial system is a prerequisite for the country's defence capability, it has been noted that these positions are the basis for the interdependence of military and financial security. The essence, place and importance of financial security as a condition for ensuring military security have been investigated. The components of the military security system and the impact of the financial system on their functioning have been analysed. The author's own definition of the "financial security" concept and elements of the State's financial security system have been proposed. The challenges and threats to the financial system of the State under martial law and the tasks of ensuring its stability, invincibility and effective functioning are considered. Based on the analysis of the Economic Security Strategy of Ukraine, it has been found that the state of the country's financial security is assessed as unsatisfactory. It has been noted that the constant deficit of the state budget and the associated significant debt burden, insufficient development

of long-term investment lending to the economy and the stock market, the growth of economic crime, and low financial culture in society are negative factors affecting the state of the financial system. It has been noted that different academic opinions on the constituent elements of financial security depend on the object of consideration. It has been noted that scientific analysis of financial security as a categorical institution has a significant impact not only on ensuring the country's defence capability, but also on substantiating the current tasks of its organisational and legal support at the State level. General scientific theoretical methods have been used: system analysis aimed at identifying the object and subject of research, in particular, public finance; abstract and logical method – to provide scientifically sound generalisations and conclusions on the problems of legal regulation of financial security as a factor influencing military security and to define financial security measures as means of protecting the interests of a person and the State. The institutional, instrumental and functional components of financial security have been clarified. Attention has been drawn to the need to reform the system of state financial control bodies and improve the legal framework for monitoring public financial resources. It has been proved that there is a need for legislative regulation of relations on the circulation of public financial resources, and the directions of their orientation towards the actual tasks of ensuring military security have been substantiated.

Key words: *financial system, state of financial security, military security, financial protection, financial security challenges, legal protection, components of financial security, financial control.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Гетманець О. П., Коробцова Д. В. Фінансова безпека як чинник воєнної безпеки. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 169–178. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.15>.

Citation (APA): Getmanets, O. P., & Korobtsova, D. V. (2023). Financial security as a factor of military security. *Law and Safety*, 1(88), 169–178. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.15>.